

Do kogo kierować edukację? Wiedza społeczeństwa na temat wilków w północno-zachodniej Polsce

Anna Wierzbicka, Olga Ciemnoczołowska, Wojciech Dłużak, Marcin Flies, Michał Zawadzki

Abstrakt. Na terenie zarządzanym przez regionalne dyrekcje Lasów Państwowych w Pile, Poznaniu, Toruniu i Zielonej Górze przeprowadzono w 2014 r. ankietę badającą wiedzę i nastawienie społeczne do wilków. Łącznie przeprowadzono 800 ankiet. Mieszkańców terenów północno-zachodniej Polski cechuje dobry poziom wiedzy na temat wilka. Analiza statystyczna nie wykazała różnic w wiedzy respondentów w zależności od miejsca zamieszkania, płci i wieku. Nie zidentyfikowano grupy społecznej o zwiększonych potrzebach edukacyjnych.

Słowa kluczowe: potrzeby edukacyjne, wilk, edukacja dorosłych

Abstract. **To whom education should be addressed? Public knowledge about the wolves in north-western Poland.** In the area managed by the Regional Directorates of State Forests in Piła, Poznań, Toruń and Zielona Góra a survey was carried out in 2014. The survey examined knowledge and attitudes towards wolves. A total of 800 surveys were collected. Residents of the north-western Poland are characterizing by a good level of knowledge about the wolf. Statistical analysis showed no difference in knowledge of respondents, depending on place of residence, gender and age. We didn't identify social group with bigger educational needs than others.

Keywords: educational needs, wolf, education of adults

Wstęp

Według Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej (2001) edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju powinna włączać wszystkie grupy społeczne i wiekowe. Tylko edukacja całościowa – obejmująca zdobywanie wiedzy z różnych dziedzin życia oraz obejmująca całokształt wiedzy o środowisku i ciągła – trwająca całe życie, ma szansę wpłynąć na postawy społeczne. Edukacja leśna, jako element szerszej rozumianej edukacji ekologicznej może, w ramach działań nieformalnych, tak czynnych jak i biernych, kształtować wiedzę o przyrodzie oraz nastawienie społeczeństwa do przyrody (Hłobil 2010). Wiedza mieszkańców naszego kraju o gatunkach chronionych może być wyznacznikiem ich ogólnej wiedzy przyrodniczej.

Celem badań jest sprawdzenie wiedzy mieszkańców miast i wsi na temat wilków na terenach nowo opanowywanych przez te drapieżniki oraz odpowiedź na pytanie: czy istnieje grupa odbiorców dorosłych mających większe potrzeby edukacyjne związane z edukacją leśną?

Teren i metody badań

W 2014 r. przeprowadzono ankietę badawczą sprawdzającą wiedzę i nastawienie społeczne do wilka *Canis lupus* L. i gospodarowania populacją tego gatunku na terenie regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych (rdLP): Piła, Poznań, Toruń i Zielona Góra. Tereny te wybrano ze względu na fakt, iż są to miejsca od nowa zasiedlane przez ten objęty ochroną gatunek. Mieszkańcy tych terenów nie mieli, najczęściej, okazji bezpośredniego zetknięcia się z wilkami ani nie byli objęci szkoleniami z programu LIFE (Mysłajek i Nowak 2014). Ankieta składała się 15 pytań, w tym 5 dotyczących wiedzy ankietowanych o biologii i ekologii populacji wilka. Pytania (ryc. 1) dotyczyły wielkości osobnika, wielkości watahy wilków, zwyczajów wilków (czy zabijają tylko chore zwierzęta i czy atakują ludzi w Europie) oraz wielkości populacji tego gatunku na terenie Polski. Były skonstruowane tak, iż respondent miał zaznaczyć czy dane stwierdzenie jest prawdziwe, czy fałszywe. Przedmiotem niniejszej analizy jest pierwsze 5 pytań z ankiety, wyniki dotyczące nastawienia społecznego do wilków będą przedmiotem osobnego opracowania.

Przeprowadzono 800 ankiet w czterech rdLP wśród osób dorosłych niezwiązanych z leśnictwem. Połowa respondentów była mieszkańcami miast, a połowa mieszkańcami terenów wiejskich. Przeprowadzono analizę statystyczną uzyskanych wyników: zastosowano nieparametryczną analizę wariancji ANOVA Kurskale-Wilisa w zależności od płci, wieku i wykształcenia ze względu na nierówną liczbę ankietowanych w poszczególnych grupach oraz parametryczną analizę wariancji ANOVA w zależności od miejsca zamieszkania. Przyjęto poziom ufności $p=0,05$. Do przeprowadzenia analiz wykorzystano programy: Microsoft Exel 2003 i Statistica 10.0.

ANKIETA / wilk

Dorosły wilk waży 85 kg.

- prawda
- fałsz

W Europie wilki zabijają ludzi.

- prawda
- fałsz

Wilki zabijają tylko chore zwierzęta.

- prawda
- fałsz

W Polsce jest ponad 700 wilków.

- prawda
- fałsz

Stado wilków liczy 5-8 osobników.

- prawda
- fałsz

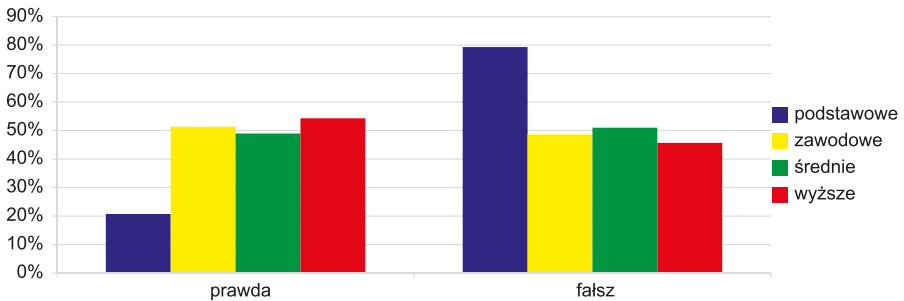
Ryc. 1. Pytania użyte w ankiecie odnoszące się do wiedzy respondentów
Fig. 1. Questions used in the survey relating to the respondents' knowledge

Wyniki

Wśród respondentów przeważały kobiety (462). Najmniej ankietowanych było w wieku powyżej 65 roku życia (4%) i pomiędzy 55 a 65 rokiem życia (16%), pozostałe grupy wiekowe były reprezentowane na podobnym poziomie (18-24lata – 23%, 25-34 – 30% i 35-54 – 27% ankietowanych). Struktura wykształcenia kształtowała się następująco: wykształcenie podstawowe posiadało 4% pytaných, zawodowe – 14%, średnie 43%, a wyższe 39% respondentów.

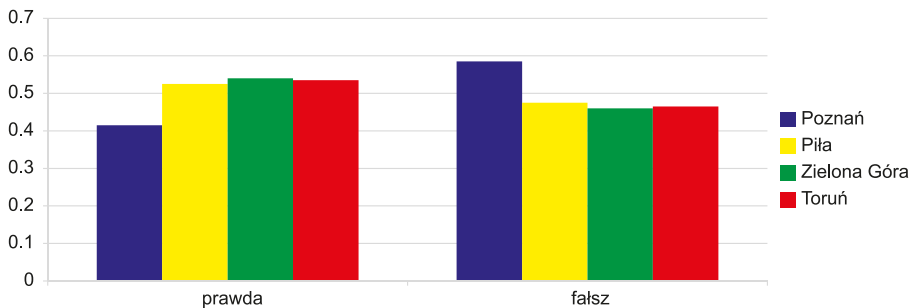
Większość ankietowanych odpowiedziała poprawnie na wszystkie zadane pytania. Najwięcej kłopotu sprawiły ankietowanym pytania o masę ciała dorosłego wilka – 60% odpowiedzi poprawnych i wielkość populacji wilków w Polsce – połowa badanych odpowiedziała poprawnie, a połowa błędnie na to pytanie. W pozostałych trzech pytaniach procent poprawnych odpowiedzi wahał się od 73 do 81.

Nie zanotowano różnic w odpowiedziach w zależności od płci, wieku, wielkości miejscowości zamieszkania (wieś/miasto). Różnice w trafności odpowiedzi można zauważyć w zależności od wykształcenia oraz regionu zamieszkania – w obu wypadkach chodziło o pytanie 4 dotyczące wielkości populacji wilka. Błędnych odpowiedzi udzielali częściej respondenci z wykształceniem podstawowym (ryc. 2) i ci mieszkający w Wielkopolsce (RDLP Poznań) (ryc. 3). W pozostałych przypadkach nie odnotowano różnic istotnych statystycznie.

Ryc. 2. Odpowiedzi na pytanie „W Polsce jest ponad 700 osobników wilków” w zależności od wykształcenia respondentów ($H=12,457$, $p=0,006$)

Fig. 2. Answers to question „In Poland there are over 700 wolves” depending on respondents’ education level ($H=12,457$, $p=0,006$)

Ryc. 3. Odpowiedzi na pytanie „W Polsce jest ponad 700 osobników wilków” w zależności od regionu zamieszkania respondentów – RDLP ($F=2,848$, $p=0,037$)

Fig. 3. Answers to question „In Poland there are over 700 wolves” depending on region of residence of respondents – RDSF ($F=2,848$, $p=0,037$)

Dyskusja

Na wszystkie pytania sprawdzające wiedzę większość ankietowanych odpowiedziało prawidłowo i jest to bardzo dobra informacja. Jedynie w przypadku jednego pytania (na 5) i odnośnie do pojedynczych grup badanych w dwóch z czterech analizowanych cech wystąpiły odpowiedzi błędne i różnicujące poszczególne grupy społeczne. Nie można, więc naszym zdaniem, zauważyć żadnych stałych trendów i na tej podstawie wyróżnić grupy społecznej o zwiększonych potrzebach edukacyjnych. Zakładając, że wiedza na temat gatunku chronionego (w tym wypadku wilka) może dawać ogólne pojęcie o wiedzy przyrodniczej ankietowanych wnioskujemy, iż znajomość tematyki odnoszącej się do środowiska naturalnego jest na dobrym poziomie.

Z badań szwedzkich wynika, iż wyższy poziom wiedzy na temat wilków generował nastawienie pro myśliwskie i niechęć do mieszkania w sąsiedztwie wilków (Ericsson i Heberlein 2002, Heberlein i Ericsson 2005, 2008). W Stanach Zjednoczonych Williams i współpracownicy (2002) stwierdził pozytywny wpływ poziomu wiedzy na nastawienie do obecności wilków w środowisku. Heberlein w swej książce (2012) wysuwa jednak wniosek, iż nastawienie do poszczególnych gatunków oraz działań pro środowiskowych wynika w większym stopniu z emocji niż z wiedzy. Emocje zaś buduje bezpośrednie doświadczenie. Dlatego warto się zastanowić czy edukacja, także osób dorosłych, nie powinna iść w stronę bezpośredniego przebywania w lesie, niż przekazywania wiedzy jak to postuluje Louv w odniesieniu do dzieci (2014).

Wnioski

Mieszkańców terenów północno-zachodniej Polski cechuje dobry poziom wiedzy na temat wilka jako gatunku. Nie zidentyfikowano grupy społecznej, wśród osób dorosłych, o zwiększonych potrzebach edukacyjnych związanych z edukacją leśną.

Literatura

- Ericsson G., Heberlein T. A. 2003. Attitudes of hunters, locals, and the general public In Sweden now that the wolves are back. *Biol. Conserv.*, 111: 149-159.
- Heberlein T. A. 2012. *Navigating Environmental Attitudes*. Oxford University Press.
- Heberlein T. A., Ericsson G. 2005. Ties to the Countryside: Accounting for Urbanites Attitudes toward Hunting, Wolves, and Wildlife. *Hum. Dimensions of Wildl.*, 10 (3): 213-227.
- Heberlein T. A., Ericsson G. 2008. Public attitudes and the future of Wolves *Canis lupus* in Sweden. *Wildl. Biol.*, 14: 391-394.
- Hłobil A. 2010. Teoria i praktyka edukacji ekologicznej na rzecz zrównoważonego rozwoju. *Problemy Ekorozwoju – Problems Of Sustainable Development*, 5 (2): 87-94.
- Louv R. 2014. *Ostatnie dziecko lasu*. Grupa Wydawnicza Relacja, Warszawa.
- Mysłajek R., Nowak S. 2014. *Podręcznik Najlepszych Praktyk Ochrony Wilka, Rysia i Niedźwiedzia Brunatnego*. Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych. Warszawa.
- Przez edukację do zrównoważonego rozwoju, *Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej*, 2001. Ministerstwo Środowiska, Warszawa.
- Williams C. K., Ericsson G., Heberlein T. A. 2002. A quantitative summary of attitudes toward wolves and their reintroduction (1972-2000). *Wildl. Soc. Bull.*, 30 (2): 575-584.

**Anna Wierzbicka, Olga Ciemnoczółowska,
Wojciech Dłużak, Marcin Flies, Michał Zawadzki**
Katedra Łowiectwa i Ochrony Lasu
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu
wierzba@up.poznan.pl